

โครงการ วิทยาศาสตร์ในโรงเรียน

ความรู้จากประสบการณ์
ที่บอกส่งต่อ

รศ.ดร.ศศิเทพ ปิติพรเทพิน
พศ.อรรถวรรณ คูหาปัญญาแสง
อ.ทักษิณวรรณ เลิศเจริญฤทธิ์
อ.สุชาดา ศรีศุภม

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา
ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โครงการ วิทยาศาสตร์ในโรงเรียน

ความรู้จากประสบการณ์
ที่อยากส่งต่อ

รศ.ดร.ศศิเทพ ปิติพรเทพิน
พศ.อรรณณ กุหาเพ็ญแสง
อ.กัศนีวรรณ เลิศเจริญฤทธิ์
อ.สุชาดา ศรีศกุน

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา
ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โครงการ วิทยาศาสตร์ในโรงเรียน

รศ.ดร.ศศิเทพ ปิติพรเทพิน

พศ.อรรธรณ คูหะเพ็ญแสง

อ.กศนัฏรณ เลิศเจริญฤทธิ์

อ.สุชาดา ศรีศกุน

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พิมพ์ครั้งที่ 2
ธันวาคม 2562

จำนวน 200 เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

รศ.ดร.ศศิเทพ ปิติพรเทพิน, พศ.อรรธรณ คูหะเพ็ญแสง,
กศนัฏรณ เลิศเจริญฤทธิ์, สุชาดา ศรีศกุน
โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน.-- กรุงเทพฯ : วิสตา อินเตอร์พริ้นท์, 2562.
180 หน้า.

1. โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน. I. ชื่อเรื่อง.

507.8

ISBN 978-616-8176-08-5

ออกแบบและจัดพิมพ์

บริษัท วิสตา อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด

428/181 บลูลากูน ต.กาญจนาภิเษก

ตอกไม้ ประเวศ กรุงเทพฯ 10250

โทร. 089-676-1671 / 02-015-4377

คำนำ

หนังสือ โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้สนใจเกี่ยวกับการทำโครงการวิทยาศาสตร์ให้เข้าใจหลักการและแนวทางในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ให้ประสบความสำเร็จ ตลอดจนสามารถนำความรู้จากหนังสือเล่มนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยผู้เขียนรวบรวมสาระสำคัญจากการสังเคราะห์บทความวิชาการ งานวิจัย หนังสือที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิทยาศาสตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ผู้เขียนพยายามสอดแทรกประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาโครงการวิทยาศาสตร์มานานกว่า 10 ปี ลงไปในหนังสือเล่มนี้ เพื่อนำเสนอเนื้อหาให้เข้าใจได้ง่าย มีความทันสมัย และสามารถนำไปใช้ได้จริง

หนังสือเล่มนี้จะสำเร็จไม่ได้ หากผู้เขียนขาดการสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมการผลิตหนังสือ ตำรา และนวัตกรรมทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. พิมพ์ดี เดชะคุปต์ ข้าราชการบำนาญ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร. ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์ อาจารย์ประจำ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรรยา ดาสา ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้คำแนะนำด้านความถูกต้อง ความชัดเจน ความครบถ้วน ตลอดจนการจัดเรียงเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณครูชนม์ชนก เตือนฉาย โรงเรียนพรหมมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี และคุณครูสุธารส อินสำราญ โรงเรียนบางบัว (เพ่งตั้งตรงจิตรวิทยาคาร) ในการอนุเคราะห์ตัวอย่างโครงการวิทยาศาสตร์มาใช้ประกอบในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. ศศิเทพ ปิติพรเทพิน และคณะ

16 ธันวาคม 2562

คำนิยม

“ชาติใดเจริญทางวิทยาศาสตร์ ชาตินั้นเจริญทางเทคโนโลยี ชาติใดเจริญทั้งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชาตินั้นเจริญทางเศรษฐกิจ” คำกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 การพัฒนาคนไทย 4.0 เพื่อสร้างเศรษฐกิจมีรายได้สูงสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สังคมไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

การพัฒนาให้เด็กไทย โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกับเด็กประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ด้วยการทำโครงการวิทยาศาสตร์ เพื่อสร้างความรู้ใหม่ แนวทางใหม่ แนวคิดใหม่ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ใหม่นั้นมีความสำคัญอันเป็นปัจจัยหลักหรือเป็นฐานรากสำคัญของการสร้างคนไทย 4.0 ในยุคปัจจุบันการทำโครงการวิทยาศาสตร์กับการทำวิจัยเป็นกระบวนการเดียวกัน กระบวนการนั้นคือกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งต้องสร้างสเปกการเรียนรู้ให้เด็กอย่างเหมาะสมเป็นตามสภาพจริง เด็กจะมีลีลาการใช้กระบวนการเรียนรู้ต่างกัน และแสดงศักยภาพ และสมรรถนะแห่งตน เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กอย่างอิสระ

การพัฒนาเด็กให้สามารถทำโครงการวิทยาศาสตร์ได้เป็นการเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้วยความพยายามและความเพียรอันบริสุทธิ์ของกลุ่มเด็กที่ทำงานร่วมมือร่วมพลังกัน การดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เด็กทำโครงการวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร ทำอย่างไรนั้น ท่านสามารถศึกษาค้นคว้าได้จากหนังสือเล่มนี้ “โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน” ซึ่งเขียนโดยอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ศศิเทพ ปิติพรเทพิน และคณะ ซึ่งทุกท่านล้วนมีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ให้เด็กทำโครงการวิทยาศาสตร์

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยสาระความรู้เริ่มตั้งแต่ประวัติความเป็นมา และธรรมชาติของโครงการวิทยาศาสตร์ หลักการเขียนเค้าโครงของโครงการ การดำเนินการทำโครงการ การเขียนรายงาน การประเมินผล ตลอดจนการนำความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โครงการวิทยาศาสตร์ไปใช้ในโรงเรียน ความรู้ดังกล่าวช่วยสร้างให้ครูมีทั้งความรู้และศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ให้เด็กทำโครงการอย่างง่ายด้วยความมั่นใจ

ขอชื่นชมกับการสร้างหนังสือที่ดีมีคุณค่าต่อการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ
สร้างเด็กไทยสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 คือเป็นผู้ร่วมสร้าง
นวัตกรรม (Innovative-co-creator)

(รองศาสตราจารย์ ดร. พิมพ์ เดชะคุปต์)

ข้าราชการบำนาญ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการวิทยาศาสตร์ถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่จะทำให้นักเรียนได้มีโอกาสคิด
และทำเยี่ยงนักวิทยาศาสตร์ เพราะการทำโครงการนั้น นักเรียนจะมีอิสระในการตั้ง
คำถาม หาคำตอบ ใช้การสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ เป็นการส่งเสริม
ให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง แม้ว่าในประเทศไทยได้มีการ
ส่งเสริมให้นักเรียนทำโครงการวิทยาศาสตร์มาเป็นเวลานาน แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลง
ของสังคม เป้าหมายของการทำโครงการจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสังคม
และนโยบายการศึกษา โดยเฉพาะการมุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21
โดยหนังสือเล่มนี้ “โครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน” เป็นแผนที่นำทางให้กับครู
วิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดีที่จะทำให้ผู้อ่านได้แนวคิดในการจัดการเรียนรู้โครงการ
วิทยาศาสตร์แนวใหม่และสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนคือรองศาสตราจารย์ ดร.
ศศิเทพ ปิติพรเทพิน และคณะ ได้สกัดและกลั่นประสบการณ์ที่เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชา
โครงการวิทยาศาสตร์ออกมาได้อย่างกลมกล่อม ทำให้เห็นและเข้าใจว่าโครงการวิทยาศาสตร์
คืออะไร มีเป้าหมายอย่างไร จะดำเนินการอย่างไร และที่สำคัญมีตัวอย่างประกอบที่
ทำให้อ่านเห็นได้ชัดเจน

ขอชื่นชมคณะผู้เขียนที่ทุ่มเท ใช้ความคิดความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์
สกัดข้อความรู้ออกมาให้กับเพื่อนครูได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาโครงการ
วิทยาศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ฝ่ายคำตา)

อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำนิยม

หนังสือโครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนเล่มนี้ เป็นหนังสือที่รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับการทำโครงการวิทยาศาสตร์ไว้ได้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของโครงการวิทยาศาสตร์ การดำเนินการทำโครงการ การเขียนรายงาน การนำเสนอ การประเมินผล จนกระทั่งการจัดการหลักสูตรโครงการวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน โดยได้ยกตัวอย่างในแต่ละหัวข้อไว้อย่างชัดเจน และที่ข้าพเจ้ารู้สึกชื่นชมเป็นอย่างยิ่งในหนังสือเล่มนี้ คือ เป็นหนังสือที่เกิดจากการถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมกันของอาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัยกับอาจารย์ผู้สอนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งคณะผู้เขียนสามารถสะท้อนมุมมองทั้งทางด้านวิชาการและการนำไปใช้ได้ อย่างชัดเจน ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่าจะช่วยให้ครูมือใหม่ หรือครูที่สนใจที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ สามารถจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการวิทยาศาสตร์ นั่นคือนักเรียน เกิดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ลุ่มลึก สามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และมีทักษะในศตวรรษที่ 21

จรยา ดาสา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จรยา ดาสา)

ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. ประวัติความเป็นมาและความหมายของโครงการวิทยาศาสตร์	1
2. ความสำคัญของโครงการวิทยาศาสตร์	9
3. ประเภทของโครงการวิทยาศาสตร์	23
4. การเขียนเค้าโครงของโครงการวิทยาศาสตร์	37
5. การลงมือทำโครงการวิทยาศาสตร์	51
6. การนำเสนอผลโครงการวิทยาศาสตร์	59
7. การประเมินโครงการวิทยาศาสตร์	77
8. การนำโครงการวิทยาศาสตร์ไปใช้ในโรงเรียน	97
เอกสารอ้างอิง	109
ภาคผนวก	113

ประวัติความเป็นมา
และความหมายของ
โครงการวิทยาศาสตร์

โครงการวิทยาศาสตร์เป็นหนึ่งในแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ในประเด็นที่นักเรียนสงสัย ด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบ ตลอดจนพัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเตรียมกำลังคนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิทยาศาสตร์ เช่น ครู นักเรียน นิสิต นักศึกษา จึงควรทราบประวัติความเป็นมาและความหมายของโครงการวิทยาศาสตร์อย่างชัดเจน

ประวัติความเป็นมาของโครงการวิทยาศาสตร์

โครงการวิทยาศาสตร์มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานนับศตวรรษ และได้รับการนำมาใช้ในโรงเรียนในการศึกษาทุกระดับทั่วโลก โดยเริ่มจากนักการศึกษากลุ่มพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่เน้นการได้มาซึ่งความรู้โดยการลงมือกระทำจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์กับผู้เรียน จนกระทั่งมีนักศึกษานำเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย จนแพร่หลายในปัจจุบัน สำหรับประวัติความเป็นมาของโครงการวิทยาศาสตร์สรุปได้ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ประวัติความเป็นมาของโครงการวิทยาศาสตร์

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ
ศตวรรษที่ 19-20	นักการศึกษากลุ่มพัฒนาการนิยม เช่น John Dewey เริ่มมีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเพื่อสืบค้นข้อมูลอย่างเป็นกระบวนการ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์การระบุประเด็นปัญหา การตั้งสมมติฐาน และการเลือกแนวทางการแก้ปัญหา

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ
ค.ศ. 1934	อาจารย์ของ The Bank Street College of Education ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้จัดกิจกรรมให้นักศึกษาเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นมีลักษณะคล้ายกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานในปัจจุบัน
ค.ศ. 1945	กลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านเล็ก ๆ ห่างจากตัวเมือง Reggio Emilia ประมาณ 2-3 ไมล์ ในประเทศอิตาลี ได้รวมตัวกันจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ผ่านโครงงานโดยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎี บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทดลอง ปฏิบัติ วิเคราะห์ผล และปรับปรุงจนได้แนวคิด
ค.ศ. 1960-1970	นักการศึกษาในประเทศอังกฤษ ได้จัดทำรายงานด้านการศึกษารายงานขึ้นโดยมีเนื้อหาที่เน้นอย่างชัดเจนว่า การเรียนรู้ที่ได้ผลนั้นต้องมาจากความสนใจของนักเรียนมากกว่าความสนใจของครู ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในโครงงานหรือโครงการต่าง ๆ
ค.ศ. 1991	นักการศึกษาชาวอเมริกาและแคนาดาได้พิมพ์หนังสือ <i>“Engaging Children Mind : The Project Approach”</i> ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ผ่านการทำโครงงานหรือโครงการในประเทศต่าง ๆ
พ.ศ. 2537-2539	นักการศึกษาเริ่มมีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านการทำโครงงานวิทยาศาสตร์และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานในประเทศไทย
พ.ศ. 2540	ครูเริ่มจัดการเรียนรู้ผ่านการทำโครงงานวิทยาศาสตร์และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานในประเทศไทยมากขึ้นและเริ่มมีการพิมพ์เอกสารเผยแพร่ในวงกว้าง
พ.ศ. 2543	สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้พิมพ์หนังสือ <i>“แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยโครงงาน”</i> และ <i>“โครงงาน : การเรียนรู้ที่ลุ่มลึก”</i> เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ผ่านการทำโครงงานตามแนวปฏิรูปการศึกษาหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา

ที่มา: ปรับปรุงจาก วัฒนา มัคคสมัน (2550)

จากประวัติความเป็นมาของโครงการวิทยาศาสตร์ในตารางข้างต้น จะพบว่าโครงการวิทยาศาสตร์มีลักษณะคล้ายกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ แต่ก็มีลักษณะบางประการที่แตกต่างออกไป ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนเกี่ยวกับโครงการวิทยาศาสตร์ หัวข้อถัดไปจะกล่าวถึงความหมายของโครงการวิทยาศาสตร์ รวมถึงความเหมือนและความแตกต่างของโครงการวิทยาศาสตร์กับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

ความหมายของโครงการวิทยาศาสตร์

คำว่า “โครงการ” มาจากคำว่า “โครง” ซึ่งความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 หมายถึง ร่างของสิ่งต่าง ๆ ที่คูกันอยู่เป็นรูป และ คำว่า “งาน” ซึ่งหมายถึง สิ่งหรือกิจกรรมที่ทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552) เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันจึงหมายถึง การทำงานโดยมีการวางแผน กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างกว้าง ๆ ไว้ล่วงหน้าก่อนลงมือปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้ “โครงการวิทยาศาสตร์” จึงมีความหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะงานที่ต้องมีความเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์อย่างไรก็ตาม โครงการวิทยาศาสตร์ได้รับการนิยามโดยนักการศึกษาไว้อย่างมากมาย ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่มต่างๆ ได้ดังนี้

1) โครงการวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมสำหรับนักเรียน

โครงการวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมที่สามารถจัดได้กับนักเรียนทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนกระทั่งระดับอุดมศึกษา นักเรียนสามารถทำกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยตนเอง โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ภายใต้คำแนะนำปรึกษาของครูหรือผู้เชี่ยวชาญ กิจกรรมนี้อาจทำเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ และจะกระทำในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียนก็ได้ โดยไม่จำกัดสถานที่ เช่น อาจทำนอกห้องเรียน ในห้องปฏิบัติการ หรือนอกโรงเรียน แม้กระทั่งที่บ้านของนักเรียนก็ได้ (ธีระชัย ปุณณโชติ, 2544; หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2559) ตัวอย่างการใช้โครงการวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมของนักเรียน เช่น การจัดโครงการวิทยาศาสตร์ในลักษณะของวิชาเรียน ชุมนุมวิทยาศาสตร์ หรือจัดเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลาเรียนรู้

2) โครงงานวิทยาศาสตร์เป็นงานวิจัยในระดับนักเรียน

โครงงานวิทยาศาสตร์เป็นงานวิจัยในระดับนักเรียน เนื่องจากการทำโครงงานเป็นการศึกษาเรื่องราวทางวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนสนใจ โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวทางในการศึกษาและแก้ปัญหา มีการวางแผนที่จะศึกษา ภายในขอบเขตของระดับความรู้ ระยะเวลา และอุปกรณ์ที่มีอยู่ และลงมือศึกษา สำรวจ ทดลอง เพื่อรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาประมวลผลจนได้ข้อสรุปออกมาเป็นผลงานที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง โครงงานวิทยาศาสตร์จึงเป็นกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ฝึกฝนการใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา รวมทั้งการพัฒนาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ โดยการทำโครงงานนั้นสามารถทำในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียนก็ได้ตามที่กล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้การทำโครงงานวิทยาศาสตร์นี้จึงถือว่า เป็นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์เบื้องต้นสำหรับนักเรียนก็ว่าได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

3) โครงงานวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์

โครงงานวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ที่นำเอากระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาที่สงสัย หรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ โดยเริ่มจากนักเรียนเป็นผู้คิด และเลือกเรื่องที่ต้องการศึกษา วางแผน ลงมือปฏิบัติงานที่ผล สรุปผล และเสนอผลด้วยตนเอง จนสำเร็จทุกขั้นตอน (ศุภวีย์ ดันวรรณรักษ์, 2553) การทำโครงงานในลักษณะนี้ นักเรียนจะได้ทำกิจกรรมคล้ายกับการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ในการหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ลักษณะการนำเสนอโครงงานวิทยาศาสตร์มีลักษณะเหมือนการจัดนิทรรศการเพื่อให้ผู้สนใจมาชมผลงาน ดังนั้นจึงมีคำภาษาอังกฤษที่ใช้เรียกโครงงานวิทยาศาสตร์ว่า “Science Fair Project”

4) โครงงานวิทยาศาสตร์เป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง

โครงงานวิทยาศาสตร์เป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่ระบุว่าความรู้ใหม่ได้จากสิ่งที่มีสัมพันธ์กับความรู้ ตลอดจนประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน นักเรียนได้ศึกษาตามความสนใจอย่างลุ่มลึกด้วยตนเอง โดยมีครูคอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้นักเรียนได้ขยายความรู้พื้นฐานไปสู่ความรู้ใหม่

และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง นอกจากนี้การทำให้โครงการยังช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของคนให้มีคุณภาพพร้อมที่ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต โดยเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นผู้ผลิต ผู้ปฏิบัติที่สร้างสรรค์ผลงาน และองค์ความรู้ได้ตลอดชีวิต ตลอดจนเป็นสมาชิกที่สร้างความกลมเกลียวเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542)

อย่างไรก็ตามคำว่า “โครงการ” มักได้รับการนำมาใช้ในความหมายของคำว่า “โครงการ” ซึ่งทั้ง 2 คำมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Project” แต่ลักษณะของ “โครงการวิทยาศาสตร์” และ “การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน” ไม่ได้มีความหมายเหมือนกันทุกประการและไม่ได้แตกต่างกันสิ้นเชิง โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาหรือสร้างชิ้นงาน ซึ่งโครงการวิทยาศาสตร์เป็นประเภทหนึ่งของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Buck Institute for Education, 1999) อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานไม่จำเป็นต้องเป็นการทำโครงการวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ครูสามารถให้นักเรียนสร้างชิ้นงานต่าง ๆ จัดกิจกรรมหรือจัดงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ เป็นต้น ทั้งนี้ครูอาจจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความรู้หรือทักษะพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะทำ เพื่อให้ให้นักเรียนนำความรู้ดังกล่าวไปต่อยอดตามความสนใจและเกิดการเรียนรู้ไประหว่างที่ทำโครงการ ซึ่งเป็นการเปิดกว้างในการเรียนรู้มากกว่าการทำโครงการโดยทั่วไปที่ไม่ใช่การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน โครงการโดยทั่วไปมักทำตามรูปแบบหรือขั้นตอนที่มีมาก่อน นักเรียนไม่ค่อยได้มีโอกาสทำตามความสนใจมากนัก ครูมักสนใจผลที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมมากกว่า ซึ่งนักเรียนสามารถทำโครงการดังกล่าวตามลำพังโดยไม่จำเป็นต้องให้ครูแนะนำหรือเพื่อนช่วยเหลือ เช่น โครงการทำตุ๊กก็เป็นของขวัญปีใหม่ นักเรียนทำตุ๊กก็ตามสูตรที่ครูสาธิตให้นักเรียนดู เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนต่าง ๆ จากครูเสร็จก็ทำตุ๊กก็ด้วยตนเอง ครูมีหน้าที่ตรวจสอบว่านักเรียนทำตุ๊กก็ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

อย่างไรก็ตามการทำโครงการวิทยาศาสตร์มีลักษณะที่คล้ายกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยมีการให้นักเรียนสังเกตและระบุปัญหาอันเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการแก้ไขปัญหาและการได้มาซึ่งความรู้ แต่การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไม่จำเป็นต้องจัดในรูปแบบของการทำโครงการวิทยาศาสตร์เท่านั้น ครูสามารถจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของเหตุการณ์หรือกรณีศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น ในทำนองเดียวการทำโครงการวิทยาศาสตร์มีลักษณะที่คล้ายกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งเป็นการค้นคว้าหาข้อมูลในเรื่องที่สนใจซึ่งอาจทำเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ เพื่อมุ่งหวังในการเสาะแสวงหาคำตอบจากคำถามที่เกิดขึ้นในเรื่องที่สงสัย โดยมีการทำงานอย่างมีขั้นตอน เป็นระบบ มีการวางแผนในการทำงาน โดยครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา (ไพบุลย์ วิริยะวัฒนะ, 2547; ทิศนา ขัมมณี, 2554; สถาบันพัฒนาความก้าวหน้า, 2553) ความรู้ใหม่และผลผลิต/ชิ้นงานใหม่ที่ได้ทั้งนักเรียนและครูไม่เคยรู้มาก่อน (unknown by all) (พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์, 2556) เช่น โครงการการใช้เชื้อราเพื่อกำจัดหนอนกระทู้หอม ซึ่งโครงการดังกล่าวนักเรียนและครูยังไม่รู้ว่าจะได้ผลอย่างไร แต่การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการทำโครงการวิทยาศาสตร์เท่านั้น ครูสามารถจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น หรือ 7 ขั้น เป็นต้น

สรุปเนื้อหา

โครงการวิทยาศาสตร์ได้รับการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เรื่อยมา จนกระทั่งแพร่หลายไปยังหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย โครงการวิทยาศาสตร์เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเตรียมกำลังคนให้มีความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และการประกอบอาชีพ โดยเน้นนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ภายใต้การดูแลและให้คำปรึกษาจากครู การเข้าใจประวัติความเป็นมาตลอดจนความหมายของโครงการวิทยาศาสตร์จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำโครงการวิทยาศาสตร์

**“การเฉลิมฉลองความสำเร็จเป็นสิ่งที่
สามารถทำได้ แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ
เรียนรู้บทเรียนจากความล้มเหลว”**

- Bill Gates -